

Dědění ze zákona

V předchozích kapitolách jsme se podívali na to, jaké možnosti má člověk, který se rozhodne vyřešit své věci před svou smrtí. Nyní je čas se seznámit s tím, co se stane, pokud své věci z nějakého důvodu nechceme, nebo nemůžeme před smrtí vyřešit. V této kapitole budeme vždy hovořit pouze o majetku, o kterém nebylo pořízeno jinak, ať už závětí či třeba dědickou smlouvou. Až na výjimky se totiž dědění ze zákona nebude týkat majetku, o němž zůstavitel sepsal před svou smrtí poslední pořízení.

Dědická posloupnost

Základem zákonného dědění je takzvaná dědická posloupnost. Ta pomáhá určit, kdo má ze zákona právo po zemřelém dědit. Rozděluje blízké i vzdálenější osoby zemřelého na takzvané dědické třídy. V prvních třídách nalezneme ty, kteří měli k zemřelému nejbliže. S vyšší třídou se bude okruh lidí postupně rozšiřovat až na velmi vzdálené příbuzné.

> První dědická třída

Do této třídy dědiců patří pouze děti a manžel zůstavitele, kteří se o dědictví rozdělí rovným dílem. Má-li zůstavitel jedno dítě a manžela, bude se jeho majetek dělit na půl. Pokud má zůstavitel děti, ale některé z dětí nedědí, protože například již zemřelo, dědí podíl tohoto dítěte jeho děti, tedy vnoučata zůstavitele.

> Druhá dědická třída

Tato třída přijde na řadu ve chvíli, kdy z nějakého důvodu nedědí zůstavitelovy děti.

Příklad

Paní Václavíková bydlela v době své smrti se svým manželem a nevlastní dcerou, která jim oběma pomáhala s domácností a zařizováním všeho potřebného. Kromě toho měla paní Václavíková ještě vlastního syna. Po smrti paní Václavíkové měli dědit v první dědické skupině její manžel a syn. Syn však dědictví odmítl a dědictví se začalo řešit podle druhé dědické třídy. Paní Václavíková již neměla rodiče, kteří by mohli dědit, takže jako dědici přicházeli v úvahu již jen její manžel a nevlastní dcera. Ti splňovali všechny podmínky, aby mohli podle druhé dědické třídy dědit. Dědictví se tedy rozdělilo mezi ně rovným dílem.

Nedědí-li tedy zůstavitelovy děti, ať už proto, že se dědictví zřekly, nebo například proto, že byly vyděděny, bude ve druhé třídě dědit manžel a rodiče zůstavitele, a také osoby, které žily spolu se zůstavitelem ve společné domácnosti nejméně jeden rok před jeho smrtí a zároveň o tuto domácnost pečovali, nebo byli odkázáni na zůstavitele, protože se sami nemohli žít. Nejčastěji tuto podmínku splní přítel či přítelkyně zůstavitele a jeho nevlastní děti.

Ve druhé třídě se stejně jako v první dědí stejným dílem s výjimkou manžela zůstavitele. Ten musí vždycky získat nejméně polovinu pozůstalosti.

> Třetí dědická třída

Pokud nastane situace, že nejsou dědici, kteří by mohli dědit podle druhé třídy, konkrétně zůstavitelovi rodiče a manžel, přichází na řadu třetí třída. Ve třetí třídě dědí vždycky stejným dílem sourozenci zůstavitele a osoby, které žili se zůstavitelem ve společné domácnosti a splňují podmínky

k dědění ve druhé dědické třídě. V případě, že sourozenci zůstavitele dědit nemohou, dědí rovným dílem jejich děti.

> **Čtvrtá dědická třída**

Neexistuje-li nikdo, kdo by mohl dědit podle třetí třídy, dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele.

> **Pátá dědická třída**

V případě, že se nenajdou dědici ani ve čtvrté dědické třídě, dědí prarodiče rodičů zůstavitele, tedy jeho prararodiče. Prarodiče otce (dvě otcovy babičky a dva otcovi dědové) dědí polovinu dědictví, prarodiče matky (dvě matčiny babičky a dva matčini dědové) dědí druhou půlku. Pokud část otcových předků dědit nemůže, dědí ten druhý z dvojice babička – dědeček, pokud ani ten nedědí, dědí ti ostatní. To stejné platí i pro matčiny předky.

> **Šestá dědická třída**

Jestliže ani v páté dědické třídě není nikdo, kdo by dědil, dědí děti dětí (vnoučata) sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, případně jejich děti. Každý v této třídě dědí stejným dílem.

> **Odúmrť**

Ačkoli došlo k poměrně rozsáhlému rozšíření dědických tříd oproti dřívější právní úpravě, je stále možné, že nikdo z těchto lidí dědicem nakonec nebude. V tom případě se stává dědicem stát. Tomuto dědictví státu se říká odúmrť. Nevýhodou pro stát je fakt, že na rozdíl od ostatních zákonných dědiců nemůže dědictví odmítnout vzhledem k tomu, že je posledním, na koho v dlouhé řadě možných dědiců pozůstalost přejde. Odmítnout nemůže ani v případě, že dluhy zemřelého jsou mnohonásobně větší než majetek, který po něm zůstal, což bývá nejčastějším důvodem pro to, že ostatní zákonní dědici dědictví odmítli přijmout.

Práva a ochrana nepominutelného dědice

Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele. Ty mají z pozůstalosti nárok na svůj povinný díl. Nemůže-li nepominutelný dědic dědit sám, dědí místo něj jeho povinný díl jeho potomci. Určení přesné výše podílu, na který má nepominutelný dědic nárok, vždy záleží na jeho věku. V případě, že je takový dědic nezletilý, musí získat z dědictví nejméně tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného podílu. Pokud je již zletilý, stačí, když na něho zbude nejméně jedna čtvrtina jeho zákonného podílu. Stejně jako ostatní dědici má i nepominutelný dědic právo na to, aby se svého podílu zřekl, vzdal, či ho odmítl.

Důležité

Zákonný podíl nepominutelného dědice nesmí být zatížen žádným odkazem, příkazem ani ničím jiným.

Musí být ke zcela volnému užití nepominutelného dědice. Zůstavitelova vůle, kterou by takovýto podíl jakkoli zatížil, nebude brána v úvahu. Zatížit může zůstavitel jen dědictví nepominutelného dědice, které přesahuje jeho zákonný podíl. Existuje také možnost, aby dal zůstavitel dědici vybrat, zda si vezme pouze svůj nepominutelný podíl, nebo si zvolí podíl, na kterém nějaké zatížení, například v podobě odkazu, vážne, avšak tento podíl může mnohonásobně přesahovat povinný podíl. Jestliže si dědic vybere podíl něčím zatížený, nemůže již požadovat, aby část tohoto podílu byla považována za podíl povinný a oklikou se zbavit zatížení.

V jedné z prvních kapitol jsme podrobně rozebírali možnost, že bude nepominutelný dědic nezpůsobilý dědit, nebo bude zůstavitelem vyděděn. V tom případě nebude mít na svůj nepominutelný podíl nárok. Pouze bude-li tento dědic vyděděn neplatně, nebo bude-li mu neplatně určena jen část, má právo získat svůj povinný podíl v celém rozsahu. Stejně právo má i nepominutelný dědic, kterého zůstavitel opomenul v závěti, protože nevěděl, že má tento dědic na povinný podíl právo.

Dědické podíly a jejich výpočet

Dědický a povinný podíl, kde je rozdíl?

Zákon rozeznává dva druhy podílů dědiců na pozůstalosti. Podíly nepominutelných dědiců nazvané povinné podíly a podíly dědiců obecně, neboli dědické podíly. Základní rozdíl mezi nimi je ten, že dědický podíl v sobě může povinný podíl obsahovat. Dědický podíl je všechno, co má určitý dědic zdědit. Je jedno, jestli je tím dědicem nepominutelný dědic, nebo jiná osoba. Povinný podíl na druhé straně je jakási ochrana dětí zůstavitele, že na ně po jeho smrti zbude alespoň trochu majetku po zemřelém rodiči. Velkým rozdílem mezi dědickým a povinným podílem je i to, že dědický podíl může zahrnovat v podstatě cokoli, zatímco povinný podíl se určuje pouze v penězích. Nepominutelný dědic tak nemá nárok na pozůstalost jako takovou, ale jen na vyplacení částky, která se rovná jeho povinnému podílu.

Příklad

Pan Fanta v závěti odkázal všechny svůj majetek svým sestřám Pavle a Dítě. Pan Fanta měl ale ještě dospělého syna Gabriela. Toho však v závěti neuvedl, ale zároveň ho nevydědil. Gabriel je tedy nepominutelným dědicem. Jeho tety Pavla a Dita mají podle zákona povinnost vyplatit mu jeho povinný podíl. Celá pozůstalost je oceněna na hodnotu čtyři miliony korun. Gabriel má nárok jako nepominutelný zletilý dědic na čtvrtinu hodnoty pozůstalosti, tedy na milion korun. V případě, že by byl nezletilý, měl by nárok na tři čtvrtiny hodnoty pozůstalosti. Pavla a Dita tedy musejí Gabrielovi vyplatit jeho povinný podíl. Vzhledem k tomu, že ani jedna ze sester není schopna Gabriela vyplatit, dohodnou se s ním, že mu místo peněz přenechají chatu na horách, kterou zdědily, a která má přibližně stejnou hodnotu jako Gabrielův povinný podíl.

Tím, že se povinný podíl má vyplácet v penězích, může dojít k situaci, kdy ostatní dědici nemají dostatek prostředků na vyplacení nepominutelného dědice. Zákon jim vychází vstříc v tom, že ve zvláštních případech je možné požádat soud, aby povolil vyplácet nepominutelnému dědici jeho podíl ve splátkách. Kromě vyplacení povinného podílu v penězích je samozřejmě možné, aby se dědici domluvili s nepominutelným dědicem na tom, že mu místo peněz přenechají odpovídající část pozůstalosti.

Výpočet podílu

Otázkou zůstává, jak přesně můžeme určit dědický podíl. Abychom mohli určit výši dědických i povinných podílů, je třeba sepsat a odhadnout hodnotu veškerého majetku tvořícího pozůstalost. Od této zjištěné hodnoty pozůstalosti následně odečteme všechny závazky a dluhy, které zůstavitel v době své smrti měl. Do pozůstalosti se samozřejmě započítávají také odkazy ze zůstavitelova posledního pořízení i majetek, který nepominutelný dědic získal zůstavitelovým posledním pořízením. Kromě toho musíme vzít v úvahu také majetek, který nepominutelný dědic od zůstavitele obdržel bezplatně v posledních třech letech před jeho smrtí. Dále se započítají i peníze, které zůstavitel dal na zaplacení dluhů tohoto dědice. Nepominutelný dědic má samozřejmě právo být při přípravě odhadu hodnoty pozůstalosti, stejně tak jako má právo ptát se a mít k celé věci připomínky.

Chtějí-li se dědici vyhnout celému procesu výpočtu povinného podílu, mohou se s nepominutelným dědicem dohodnout, že mu zaplatí takzvané odbytné. Odbytné je částka, kterou nepominutelný dědic dostane místo svého povinného podílu. Tato částka může být vyšší nebo nižší, než by byl povinný podíl.

Důležité

Aby se předešlo ošizení nepominutelného dědice nebo nátlaku na něj, musí dohodu o odbytném vždy schválit soud.

Dohoda dědiců

Dohoda o odbytném se týká pouze povinného podílu. Neplatí tedy určeni podílu dědického, který může být, jak jsme si už ukázali, i vyšší než podíl povinný. I o dědickém podílu je ale možná dohoda. V té se dědici domluví na výši jejich jednotlivých dědických podílů. Neodporuje-li takováto dohoda zájmu některého z dědiců, kteří mají právo na zvláštní ochranu, jako například nezletilé děti, bude dohoda schválena. Dohoda dědiců je omezena také posledním pořízením zůstavitele. V případě, že zůstavitel takovouto dohodu ve svém posledním pořízení výslovně nepovolil, musí se dědici řídit podíly, které jim zůstavitel určil. Pořídí-li zůstavitel poslední pořízení jen o části svého majetku, mohou se dědici dohodnout, jak si rozdělí zbytek dědictví. Nedojde-li mezi dědici k dohodě o veškerém majetku

z pozůstalosti, může ho na jejich společnou žádost rozdělit soud podle svého uvážení. V ostatních případech soud pozůstalost rozdělí přesně podle dědických podílů.

Právo některých osob na zaopatření

Smrt blízké osoby s sebou přináší mnohokrát i obavu o to, jak bez ní bude možné zajistit zaopatření rodiny. Aby nedocházelo k situacím, kdy se zůstavitelovi blízcí ocitnou zcela bez prostředků, přináší zákon vymezenému okruhu osob kolem zůstavitele právo na zaopatření.

Jedná se o osoby, které se zůstavitelem pojil blízký vztah, ale z nějakého důvodu nemají právo na povinný díl, ať proto, že nejsou nepominutelnými dědici, nebo jim dědické právo nenáleží (například byli vyděděni).

Kdo má tedy právo na zaopatření? V první řadě to jsou zůstavitelovy děti, pokud jako nepominutelní dědicové nemají právo na povinný díl a nedědí-li místo nich jejich potomci nebo nejsou-li tito jejich potomci povoláni k povinnému dílu. Dalšími zaopatřovanými jsou manžel zůstavitele, pokud žil se zůstavitelem ve společné domácnosti, zůstavitelovi rodiče, pokud se nedopustili činu, který splňuje podmínky pro vydědění, a také osoby, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, což budou nejčastěji partner zůstavitele či zůstavitelovy nevlastní děti. Nároky, které z práva na zaopatření plynou, nejsou pro jednotlivé skupiny osob stejné.

- > **Nepominutelní dědici**, tedy děti zůstavitele, mají nárok na nutnou výživu, pokud se nejsou schopni sami živit. Zaopatření, na které mají nárok, činí maximálně tolik, kolik by byla výše jejich povinného podílu.
- > **Manžel** zůstavitele, žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti, má právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti zůstavitele. Výjimkou jsou těhotná vdova nebo matka zůstavitelova dítěte, i když nebyla za zůstavitele provdána. Tyto mají nárok na slušnou výživu do konce šestého týdne po porodu. V případě, že byl pozůstalý manžel zkrácen o svůj zákonný dědický podíl nebo mu byl tento podíl odepřen a zároveň pokud se není schopen sám živit a nedostává se mu jiného zaopatření, má právo na nutné zaopatření až do uzavření nového manželství. Pozůstalý manžel navíc nabývá dědické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem.

- > **Rodiče** zůstavitele mají nárok na nutné zaopatření, pokud se nejsou schopni sami žít a nedostává se jim jiného zaopatření a zároveň byli zkráceni o svůj zákonný dědický podíl nebo jim byl tento podíl odepřen. Rodič zůstavitele ovšem nemůže získat z pozůstalosti více, než kolik by činila jedna třetina jeho zákonného podílu.

Osoby, které požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti, mají nárok na stejné zaopatření ještě tři týdny po smrti zůstavitele.

Více dluhů než majetku, kdo to bude platit?

Nepříjemnou novinkou, kterou dědicům přináší nová úprava dědického práva, je odpovědnost dědiců za všechny dluhy zůstavitele, ať už jich měl sebevíc. V minulosti odpovídal dědic jen za dluhy do výše svého dědictví. To již neplatí. Ani jako nepominutelní dědici se nemůžeme této povinnosti vyhnout, i kdybychom chtěli zákon obejít tak, že odmítneme dědictví na základě zákona či dědické smlouvy, počkáme, až se najde jiný dědic, ať již ze zákona, nebo třeba jako náhradník ze závěti, a pak teprve začneme požadovat svůj povinný podíl, protože víme, že dědický podíl nesmí být v takovém případě zatížen dluhy. V případě, že dědictví z jakéhokoli důvodu jednou odmítneme, už nemáme nárok získat nic.

Ochrana věřitele ze zůstavitelových dluhů

Může se stát, že jsme někomu z dobré vůle něco půjčili a tento člověk nám půjčenou věc nebo peníze dosud nevrátil. V případě, že tento člověk zemře, máme samozřejmě právo žádat půjčenou věc zpět i po jeho smrti. Dříve byl pro věřitele celkem problém domoci se svých věcí, hlavně peněz, protože dědici ne vždy přiznali všechnen majetek, který do pozůstalosti patřil a věřitelé neměli jak zjistit, že do pozůstalosti ještě něco patří. Většinou se přiznaly pouze nemovitosti, auta a peníze na bankovních účtech, které si mohl notář při vyřizování pozůstalosti zjistit. Na druhou stranu se zamlčovaly běžné věci z domácnosti, ale třeba i hotovost, kterou měli zemřelí doma. Věřitelé byli tímto postupem velmi často ošizeni o část svých peněz, protože oficiálně zjištěná hodnota pozůstalosti byla mnohem menší, než měla být.